

ZORA

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Zakaj jaz na goro zahajam. Nesreči. Slavčkom. — Oče in sin. — Ženska pisma prijatelju. — V pasjih dnovih. — Pisma o ruskej literaturi. — Kmečka vojska na Ogrskem l. 1514. — Premičnica Venera. — Razgovori. — Listnica. —

Zakaj jaz na goro zahajam.

Zakaj jaz na goro zahajam,
Oj tja na zeleno goró,
In ondi najrajši ostajam,
In čemu tak ljubim goró? —

Ko solnce rodi se za morjem,
Iz dola na góro hitim;
Danica bleđi za pogorjem,
Na gori zeleni stojim.

Ko žarki nebá nad nižavo
Svitlobo nezmerno lijo,
Slonim tu in gledam v daljavo
V minulost zrem davno svojó.

Ko luna z oblakov zasije,
Skrivnostno, sanjavo brli,
I mene, kak čudno! povije
V sen sladki dih davnih me dni.

Zakaj jaz na goro zahajam,
Oj tja na zeleno goró,
In ondi najrajši ostajam,
Zakaj tako ljubim goró?

Odgovor le zna mi kapela
Tam sredi zelene gore,
Tam ljuba je moja slonela,
Prisege molila zvesté.

Razrušena tam je kapela
In ljubice davnaj ni več,
Desnica nje davnaj zbledela,
Ljubezen, ljubezen je preč.

Mecesen, smereka sameva
Pa vedno kot davnega dne,
In breza tam bela šumeva,
Slonela bo zime dolgé.

In jaz še na goro zahajam,
Oj tja na zeleno goró,
Na gori najrajši ostajam,
Kot nekđaj še ljubim goró.

In breza ne ve, ne smereka,
Zakaj je na svetu tako,
Bolesti ne znata človeka,
Ljubezni zgubljene — kako?

A jaz jo še znam ino čujem
Kot davne sem srečne jo dni,
Po njej zdaj zastonj poprašujem,
Nje moje ne zro več oči.

Na goro najrajši zahajam,
Tam meni topí se srce,
Na goro, na goro zahajam
Do zadnjega, zadnjega dne.

A. Koder.

Nesreči.

Nesreča! tepi me al' ne,
To vedi, meni je vse eno;
Navajen vsem gorjem sem že,
Srcé postalo je ledeno.

Ne bodem jokal, če nesó
V pogreb mi starše, brate mile;
Če ljubo mi prevzame kdo,
Oči ne bodo mi rosile!

Ne žalim se, če tudi sem
Hudó sovražén na tem sveti,
Ne žalim se, naj tudi vem,
Da imam uro to še mreti.

Vsušile so se mi solzé,
Srcé nij več mi občutljivo,
Nesreča! tepi me al' ne,
Vse nosil bodem potrpljivo!

Jamšek.

Slavčkom.

Štajerska dežela,
Krasna pač si zdaj,
Skoraj bi te smela
Zvati majhen raj!

Ipak pogrešujem
Nekaj tod zeló,
Iščem, pa ne čujem:
Petje slavčevo.

Slavčki preljubljeni,
Kaj vas rés nij tod?
Vi mej tički méni
Izvoljeni rod!

'Z južnih krajev tudi
Jaz prišla sem sim,
In po zimi hudi,
Glejte! še živim.

Al' iz krogov vaših
Jeden ne bi všel,
Da po logih naših
Malo bi zapél?

Bi zapel in méne,
V srce zveselil;
Nove zaljubljene
Pesni mi vzbudil?

P. D. - Pajkova.

Oče in sin.

Izvirna povest.

(Dalje.)

Rezika se zgane, zarudi in vzklikne:
„Valentin, ali si ti? oj, ali je mogoče?“

„Mogoče je, ker biti mora,“ pravi
mladeneč nekako resno in zre nepre-
mamljivo pred se.

„Kaj je to, Valentin? kako so ne-
razumljive tvoje besede? O tako nisi
govoril nekdanj. Ne, in tedaj si me
ljubil, goreče ljubil, a zdaj —?“ —
Dalje ne more govoriti. Strastno dvigne
bele roke in hoče objeti Valentina, a

ta se jej odmakne in ona omahne na
zemljo.

„Tega nisem vreden jaz, to je
preveč, to je brezumnost, sramota,
nečast za te, predrznost meni, Rezika!
Jaz sem berač, sin zapravljevca, pro-
kleta je moje ime, prokletstvo me
spremlja povsod.

„In strijc ti je prepovedal pečati
se z beračem, da, odmerjena mi je
smrtna kazen, če se predrznem pov-

zdigniti oči še enkrat na te, v bogato, najlepšo Mlinarjevo hčer.“

Izgovorivši še enkrat vpre Valentin moker pogled v deklè in pravi: „Spomin, kateri si mi dala enkrat, si našla tu. Ohraniti si ga ne upam vreden ga nisem, daj ga drugemu, imaš jih na izbiro, bogatih, imenitnih. Valentin ti gre prej, ko more iz oči, in te ne moti v tvoji sreči.“

„Molči, molči Valentin! Bog te bode kaznoval, ker delaš tako brezsrčno z ubogo deklico, ki ni zaslužila nikedar tega od tebe“, povzame deklica s slabim glasom, milo pogleda mladenča in pristavi čez nekoliko: „O pojdi, le pojdi, kamor te žene pot, pojdi, odpušča ti tvoja Rezika, vsaj malo dni ima še živeti, to dobro ve. O moli, da bi ti odpustil tudi on, ki naju vidi, ki gleda v najine prsi in misli“.

Tihota nastane. Nobeno drevo se ne gane, noben list ne zašumi, kakor bi čutila vesoljna narava gorje, ki je razlito v dveh mladih sreih.

Zdaj se zgane Valentin. Kes, žalost, up, vse mu zalije sree, noga mu omahne, koleno zdrсне na zemljo, zmračí se mu pred očmi in v neizmernem boju s seboj objame Reziko, in jo stisne na razburjene prsi.

V tem trenutku prileti črn, zlatokljuni kos na smrekov vršiček in zažvižga pesem, talečo, visoko pesem o nebeškej glori. — „Pok“, počí puška zdaj v obližju. Strašna kletev se čuje. Zlatokljuni kos odleti z vršička, Valentin plane kvišku in zagleda v dalji, kakor roparja, kakor morileca, — oskrbnika. Iz njegove pobešene puške se vali še dim, — a krogla, ki je bila namenjena gotovo njemu, šumi po gostem vejevju.

„Morilec!“ zaklikne Valentin in kakor bi trenil plane enak ljutemu levu na starca, izvije mu orožje iz rok, ga zdrobi, ga obskali, njega pa vleče k prepadu, pokaže mu vrtoglavo temino in pravi: „Glej, tu je plačilo morilecu, tu bi se razbila tvoja črepinja, a angelja imaš, ki te varuje — to je nedolžna Rezika in spomin imaš, ki ti pravi: kedo je beraški sin zapravljivca.“ Predno se zave skrbnik smrtnega strahu in maščevanja, izgine Valentin med gostim drevjem.

Tiho je vse krog in krog, kakor poprej. Zlatokljuni kos se vrne na prejšnji vršiček in zapoje talečo večerno melodijo. Zlato solnce poljubuje z zadnjimi žarki najviše vrhove in rumeno listje se usiplje pri slednjem pihljaju z drevja, se vrti, šumi in šepeče tajno, neumljivo šepetanje.

VII.

Nekaj dni pozneje je voda ob jezu samotne žage zopet šumela glasneje, valovi so se penili mogočneje, in na žagiščnem vozu je sedel Valentin z lesenim kladivom v roci, s katerim je vladal in uredoval umetnosti svojega posla.

V vsem njegovem delu, v vsakem gibljaju, da celo v tem, kako je zabil lesene zagozde med naložene goli, bralo se je jasno, koliko trpi on, kako razvnete misli mu drvé po glavi.

Stari Žagar, Valentinov oče, je bil zadnji čas treznejši. V hiši je sedel pri peči, kadil iz male pipice, izpuščal dim nad svojo osivelo glavo in zrl, kakor brez misli, mrtvo pred se. Morda mu je bilo žal svoje zapravljivosti, morda je mislil na sramoto, katero je napravil svojemu sinu oni dan, morda je koval trdne sklepe in namene, da

se poboljša, da pusti pijačo in nedelavno življenje.

Pač, koliko namenov se stori, koliko skesanih src se zave, ko je zaprta zadnja pot vrnitve, ko je uničeno vse! Tako je bilo tudi pri Žagarju. A za trenotek je bil vendar oče, nekdanji oče, polen čutil, polen kesa in mislij, kako bi popravil vsaj nekaj svoje krivde, ker vse ne more. A sedaj se mu vzbudi lahkožitnost v strast, misel po izgubljenem bogastvu v maščevanje, pijančevanje iz navade v zadušenje svojega gorjá v vinu.

Gorje onemu, ki je zapeljan v prvo, a on se še vrne morda kedaj na pravi pot. Trikrat gorje pa njemu, kogar oklenejo jeklene roke navade, iz katerih ga reši edina steza k pogrebu.

Žagar je obupal nad prvim, udal se drugemu.

Od zadnjih dogodob ni govoril s svojim sinom, in kako? Stoprv pred nekimi dnevi se je vrnil poslednji sam ne ve od kod. In to ni več nekdanji Valentin. Kratek čas ga je postaral za najmanj deset let, zamoril cvet njegovega lica.

Koliko potov so se pač odprle tiho, prav tiho duri samotne žage, in iz njih se je ozrl starec skrivaje po svojem sinu. A kakor strašeč se sinovega otožnega pogleda, izginil zopet na prejšnje mesto, stresel z glavo in še bolj zmračil svoje vpolo lice.

Čestokrat je sedel celo na kopici z desne poleg žage, svojemu sinu nasproti. Pri jedi je hotel začenjati razgovorov. A Valentin je molčal, pobesil pogled in odšel na svoje delo.

To zledení slednji starčev up spremenjen je svojega gorjá. Zopet vstaja iz doma, zadnje novce utaplja v vino.

Teta Barba pa, uboga Barba, koliko se trudi, koliko prošnje in mo-

litve stori, da bi izvabila en sam vesel pogled Valentinu, da bi poboljšala izgubljenega starca, priklicala če ne nekdanji blagoslov, vsaj pak nekdanji mir v kočo.

Zopet je legla enekrati po teh dogodbah noč na zemljo, vrstili so se jasni in oblačni dnevi in po planinah in višjih gorah je zapadel prvi sneg,

Mraz je bil in burja je pihala po dolini, vpogibala samotne, otožne vrbe v potoku in obletele bele breze po pogorju. Vsakdo je iskal gorkega zakotja. In razmršeni ščinkovec v hrastovem duplu pred hišo je vtaknil kljun pod perutni kožušček, in se zazibal, morda, v sladke sanje, bodoče pomladi, v mili up nove ljubezni, nove svatovščine. In edino to ga bode grela, v dolgi, ostri zimi.

Istega večera brli v Žagarjevi leščerba. Na mizi stoji nekaj večerje, pol hleba ajdovega kruha in nož na njem. V kotu pod podobo, v rudeč plašč ogrnjenega, razbičanega zveličarja sedi Valentin. A njegova žlica leži nepremakljivo pred njim, glava mu sloni v dlani in oko strmi, kakor bi opazovalo mušico, ki pleše okoli brleče leščerbe, se suče in smučē, da utone z zažganimi perutmi v oljnatem morju. Teta mora večerjati sama, sama si delati družčino in sama govoriti za oba. Starega Žagarja ni doma. Šel je pred dvema dnema od doma v bližnji trg, kjer je bil somenj. Ondi je menil zalesti še nekaj znancev, ki so mu na dolgu nekoliko grošev, vsaj žeja se ponavlja vsaki dan in sicer ne po vodi, temuč žeja po vinu, cekinastem vinu, a noveci kopne kakor spomladni sneg.

Teta prigovarja nekaj časa in ponuja Valentinu jedila, a ker je vse zastoj in dobiva le polovične odgo-

vore, globoko vzdihne in tudi sama položi leseno žlico. Precej dolga, glasna molitev sledi večerji, ki velja tudi za večerno pobožnost.

Ko obesi Barba lesen molek na steno poleg svetega razpela, natakne Valentin pokrivalo, ogrne kamižolo in hoče oditi.

A Barba ga vstavi meneč: „Kam greš zdaj? Doma ostani, burja piše in mraz je; prehladiš se lahko in zboliš.“

„To bi bilo prav, tega si želim“, odvrne Valentin, prime za kljuko pri vratih.

„O le molči, ker govoriš tako in ne vbogaš! Bog te bode kaznoval in te vže. Očeta ni doma, in še ti se me izogiblješ, to je preveč“, toži starka in dviguje suhe roke proti mladenču.

„Delo imam, nekaj mora biti gotovega še nocej“, odgovori potem Valentin hoteč vtolažiti tožečo Barbo.

„Delo počaka, noč je za počitek, poslušaj in vbogaj me in Bog, ki te vidi, in tvoja ranjca mati nad zvezdami bode vesela, izprosila ti bode srečo in blagoslov božji!“

Valentin molči. Zadnje besede ga čudno ginejo. Kakor v sanjah se spominja preljube matere, ki ga je ljubila tako neizmerno, pripovedovala mu v večerih lepe povesti, o širokem svetu, o hudobnih ljudeh, kar ni umel tedaj, kar pa ume zdaj. In ta čas je bival še v lepej hiši sredi vasi, tedaj je bil zavidan otrok, zdaj je izgubljen, zaničevan hlapec.

Barba zapazi vse to, neizmerno žalost bere v Valentinovem obrazu in da bi ga še bolje prepričala njegovih brezpametnih mislij o nekej osebi, da bi ga vmirila za vselej, pravi:

„O Valentin in še nekaj te prosim, kar veš in spoznaš sam. Izbij si nespametno misel iz glave, misel na

Reziko, in vesel in zadovoljen bodeš tudi v svoji revščini!“

Glej, Rezika je bogata, imenitna, vnukinja človeka, ki je največi sovražnik tvojega očeta, ki je mnogo zakrivil in trdosrčno ravnal z njegovim dolžnikom.

Pomisli, da on ne bode privolil nikedar v ženitev, ko bi te tudi ljubila Rezika, kar pa ni verjetno. In ta zveza bi bila nesrečna, brez blagoslova božjega, kajti storjena bi bila brez dovoljenja očetovega, brez toliko zunanjih enakosti, ki vplivajo tolikanj na srečno bodočnost.“

To je Valentinu preveč. Da mu podira edina oseba, ki jo ima na vsem širnem svetu, zadnji up, zadnjo tolažbo, zalije mu strupom srce, zmrači pogled.

Molče, brez protivne besede na ustih, a bled in tresoč se zapusti kočjo in zavije na plan.

Noč leži po gori in dolini, noč, temna noč v Valentinovih prsih, v mislih, v glavi in v sreju.

Ko hodi nekaj časa, kakor brez uma po pogorju, se vrne, truden je, slabost ga premaga. Na ležečo smreko poleg žage sede in zre mrklo v penete valove pod saboj, ki se mu zde nocej tako otožni, tako utopljeni in zopet tako vabljivi, tako zapeljivi, kakor bi skrivnostno šepetali: „Pridi, pridi v naše naročje, mi operemo, zbrišemo gorje vesoljnega sveta!“

Med tem ko sloni tako Valentin, sopiha po pogorju sem od vasi ženska podoba. Njene stopinje so urne, kakor bi ne čutila ostrega kamenja pod nogami in ne hitela v nočni samini, v pozni uri po temnem pogorju.

Prišedši do žage, zakliče dva pota Valentinovo ime videč, da je leščerba v koči vže pogasnjena.

Valentin se zgane, plane kvišku, kakor bi se splašil iz strašnih sanj in zaklikne: „kedo je, kaj hoče tu v pozni uri?“

„O ljubi Bog, kaj si tu, Valentin“, pravi ženska in dvigne roki. V tem trenutku spozna Valentin staro Marjeto, Rezikino služabnico in strah in groza ga pretreseta po životu.

„Valentin, ljubi Valentin, če imaš še človeško srce, če si ljubil kedaj Rezik, oj hiti, hiti, dokler je čas“, — vzdihne starka potem in prime mla-

denča za roko hoteč ga peljati s seboj. Zamolkel nerazumljiv glas Valentinov se čuje. On se iztrga starki iz rok in kakor senca izgine v urnem diru po pogorju. Ženica vzdihuje in kliče za njim, naj jo počaka, naj se vtolaži, a zastonj, kmalu utihne njegova stopinja v daljavi. Le šumenje valov izpod jeza se čuje, le oduren nočen ptič skovika po pogorju, in stara Marjeta vije strahu in žalosti roke.

A. Koder.

(Dalje pride.)

Ženska pisma prijatelju.

IV.

Prijatelj! Teško je človeku danes napisati kaj takega, kar bi zanimalo, kar bi ostalo neobrekovano po neprijetnem dotiku kritike. V človeštvu veje zdaj nek duh nezadovoljnosti, rekla bi skoro neprijaznosti, in bela vrana sme se oni imenovati, koji bi v sedanji dōbi časa ostal od početka do konca svojih dnij ljubljeneč občinstva. Celó mej dvema prijateljema, kakor se meni dozdeva, ne kraljuje več ona harmonija mislij in čutil, sodov in sklepov, usmiljenosti in blagodušnosti, koja, kakor sklepam iz dejanij preteklih časov, je nekđaj obstajala.

Kakó bi bilo lepo, prijatelj, ko bi smel vsak človek odkrivati svoja mnenja s prepričanjem, da ga nikdo krivično ne bode sodil, vedeč, da ga poslušalci ne obsodijo uže preje, nego je nastopil.

Takovo življenje bi bilo pravo življenje, kajti vsak človek bi potem užival ono samostojnost, koja mu je Bog podelil z življenjem. A tako, vsak hoče biti večí, nego njegov bližnji, vsak

hoče več vedeti, nego drugi, vsak bi rad govoril, a nihče poslušal.

Zakaj Vam vse to čenčam? — Ker iz mojega peresa sili toliko, oj toliko predmetev na papir, a jaz, bojé se Vaše in morda še koje druge kritike in nezadovoljnosti, vzdržujem jih nesamovoljno, misleč, koliko prijetneje bi bilo pisariti, ko bi svoboda, poštena svoboda objemala in združevala človeški rod. —

Prijatelj, imela sem danes v noči prijetno, ljubeznivo sanjo. Zdelo se mi je, da ležim na mehko duhteči trati; jasna, topla noč je na-me razlivala svojo čarobno tihoto ter sem bila zamaknena v polumesec, koji je bojazljivo obračal svoje medle žarke na mojo osebo. Ko takó ležim brez prave misli, brez prave podobe pred seboj, se polumesec, kojega sem še vedno zvesto opazovala, spremeni v veliko šibko žensko podobo. Ostro mene opazovaje se mi je ženska približala, na tla poleg mene položila veliko, debelo knjigo z zlatim obrezom, na-njo položila svojo drobno nožico, ter dejala ponosno: „Jaz sem ljubezen. Nij

ga človeka na svetu, koji ne bi me poznal, kajti sleherno srce ljubi, samo s tem razločkom, da so načini ljubezni brezštevni. Prišla sem k tebi, da izvem tvoje mnenje od treh vrst ljubezni, koje vladajo svet. Povej mi, koja ljubezen je najviša: spolna, materinska ali domovinska ljubav?“

Prijatelj, nisem pustila ženski podobi izgovoriti, in uže sem jej z navdušenostjo odgovorila: „Materinska ljubezen je prva.“ Ženska se mi je nasmijala in dejala: „Roko na srce položi ter reci: ali si danes leto tudi takó sodila?“ Osramočena obrnem v tla svoj pogled, in menim, da sem celo v sanji zarudela. Res da, prijatelj, nij še davno od tega, ko sem prištevvala materinsko ljubezen mej zadnja čutila te vrste. In ko sem zopet hotela pogledati svojo drzno popraševalko, zrla sem jutranje zore mili obraz,

kajti vzbudila sem se bila iz prijetnega spanja.

Celi dan potem sem premišljevala svojo čudno sanjo, h koncu pa sem prišla do sklepa, z Vami rešiti vprašanja, koja mi je ona prikazen v sanjah dajala.

A nekaj me pri tem vzdržuje in to je, kar sem uže v početku tega pisma izjavila: strah Vaše kritike in pa znani izrek, da je nevarno o ljubezni govoriti.

Zató Vas danes uljudno prosim dovoljenja, da smem v prihodnjem svojem pismu nadaljevati svojo prelomljeno sanjo. Kajti želim prodreti v skrivnosti te troje ljubezni, takó različnega, a vendar takó si podobnega čuta.

Upaje ugodnega uspeha moje želje od Vaše strani, bivam vedno Vam udana prijateljica **P. D. - Pajkova.**

V pasjih dnovih.

Luka ležè pod kóstanjem toži po Jétici.*)

L. Kóstanj, kóstanj, kóstanjček moj,
Kje pa sedaj je golobček tvoj,

Ki je pod tebe zahajal,
Srce s slastjó mi napajal?

Kje je? Nikoli ne vidim ga več?
Menda popihnil nij v Gradec al' v Beč?

Kóstanj, kóstanj, pesniško drevó,
Daj mi odgóvor na vprašanje to! —

Kostanj se zgane in pravi:

K. Dókler si srkal ljubezenski „maj“,
„Rož'ce“ dišeče si peval,

Svet je bil zemski ti „raj“,
V njem si pod „lipo“ sedéval;
Zdaj pa, ko proč so te „sanje“:
Pevaš na enkrat — „kóstanje“!

Milan.

*) v prejšnjih „Pas. dnov.“ čitaj „Jeta“, ne „Jela“!

Pisma o ruskej literaturi.

V.

Najbrž se je malo slovenskim čitateljem posrečilo, prebrati Turgenjevo „Nov*“ v izvorniku. Skromno sodržanje, katero sem v prejšnjem priobčil, je morebiti vse, kar ste zvedeli o romanu, ki je v ruski literaturi storil toliko hrupa. Res je, potrđil sem se, pokazati vse, kar je važno, da bi mogli razumeti sledeče pismo, v katerem vam podam svoje mnenje o novejših delih sploh, posebno pa o „Novi“ Turgenjeva, podpiraje ono z nekterimi citati ruskih kritikov.

Vsak umotvor je popolen samo tedaj, če je v prekrasni obliki prekrasna, velika misel sodržana.

Namen Turgenjevov je bil: v vsej svojej brezmiselnosti pokazati prekućilne težnje čisto nezrelih mladih ljudi v Rusiji. —

Podlistkar za slovstveni oddel „Rus. M.“ pravi: Visoko mesto, koje Turgenjev v ruski in svetovni literaturi zavzima, pripisuje se prirodnemu, a vendar umetniškemu izraževanju onih čudovitih idej, ktere se v šestdesetih letih tega veka nahajajo v ruskem življenju. Interesantno popisvanje teh blodenj, prihologično razpletanje in vpletanje dejanij, kot da bi se v resnici bila kje vršila, to dela, da so Turgenjeva dela mojsterska. —

Osebe romana se delijo na levo i na pravo, na novo i na staro Rusijo. Glavna oseba prve je Neždanov, ktereга kot poboćniki obdajajo Ostrodumov, Mašurina, Paklin, Markelov i Mariana. Izmed vseh teh je dovolj

točno izražen samo Neždanov; o drugih zvedamo samo posamne, v istini tam pa tam jako rezke črte, a celote nobeden i nobena ne predstavlja. Na drugi strani je glavni značaj Sipjagin, ktereга okrožajo njegova žena, Kollomčev i gubernator. I tukaj je točno izražen samo Sipjagin, vsi drugi značaji so v mnogih obzirih nerazumni, torej zopet drobci nečesar celega. Posamen, tretjega roda značaj je Solomin, nekakova vez med starimi i novimi. Vse drugo je samo tam pa tam potrebna dekoracija.

Neždanovih bilo je v Rusiji vselej malo. Prejšnjim časom on nij podoben, je preobrazovan v povrhnem pomenu besede; za naše čase pa je premehek, presentimentalen, prenepraktičen. Od prizračnih domišljij ne ve, kam bi se del, ne ve, kaj mu manjka, ne ve, v čem je najsvetejša naloga obrazovanega ruskega mladenča sodržana. Živi v nekem mraku, v katerem fantazira o nesreći svoje domovine, da! celega človečanstva, a svoje lastne nesreče, ki je — nota bene — največa i resnična, ne vidi; kajti če bi jo videl, bi jo skušaj popraviti. Ta mokra duša piše svojemu prijatelju pesen pod zaglavjem „Sèn“, v kateri svoje domišljije predava za istiniti tovor i to na račun svoje domovine, ktero obrekuje, kolikor mu dopuščá njegova popačena domišljija. Žalostno bi bilo, ko bi bilo mnogo tacih ljudi! Da jih nij, dokazuje nam mirni razvoj sedanjega ruskega obrazovanja, ktero se dviga naprej od dne do dne. Da jih ne bo, dokazuje nam ne samo nova učna reforma, ampak tudi rusko obćinstvo samo, ktero podobne ljudi glo-

*) „Nov“ (t. j. novina = novoorana zemlja) je ime romana, ne „Vnov“, kar tukaj popravljamo. Ur.

boko prezira in zaničuje. Ruska mladina sedajnosti, dostigša intelektualne stopinje Neždanova, ima više zadače, resneje težnje, nego pomilovanja vredni nihilisti prošlih časov, katerih mrgoli vsa „Nov“.

Sipjagin je tipus, kteremu je podobna vsa zapadno-evropska aristokracija sedanjega časa. Narodoljubna ali bolje rekoč prostoljudna šlahta je nonsens; take po vsem svetu ne najdeš. Rusko plemstvo je skozi i skozi konservativno v najširšem pomenu besede. Posamni slučaji zapadnega „svobodomiselnega“ hlinjenja v gladkih rokavičkah bi jedva bili primerni tipičnemu licu v tem romanu, namenjenem sedanjemu ruskemu občinstvu.

Ženski značaji izraženi so bolj resnično. Sipjaginka je prekrasni primer aristokratične intrigantke, kakoršnih Rusija še v sedanjih časih šteje ne malo. Njene razmere k Mariani sicer niso povsod naslikane, kakor bi morale biti; pa pri ženskih tipih take vrste vselej menj pogrešamo strogih posledstev. Isto velja o Mariani, ktera nam predstavlja mlado žensko pokolenje v Rusiji, upijoče na vse grlo za emancipacijo. Mlada dekleta s prepričanjem, kakoršnega je Mariana, spoštujejo se v ruskem občinstvu visoko, i ona zaslužujejo to spoštovanje. Kajti večidel se pečajo v istini z resno znanstvenostjo, dokler ne najdejo človeka, s kterim bi si upale živeti srečno. Kadar se je to zgodilo, vrnejo se navadno zopet v svoj domači delokrog, če ne, ostajajo tudi po možitvi resne sodelalke svojih mož. Iz tega sledi, da je Mariani pridano nekoliko takih črt, katerih bi pričakovali v Mašurini, emancipirani demokratki najnavadnejše, nizke vrste. Vse, kar bi se dalo pisati o tem tipu, služilo bi pisatelju

samo v pohvalo. V nemnogh potezah umelo je tanko pero Turgenjevovo načrtati žensko podobo, ktera provzročuje silno mrženje v srečju čitatelja. Vsaj meni se zdi, da pisatelj nikjer nij takó dobro zadel umetno-prekrasne točke.

Solomin je človek pošten, trudoljuben i prebrisan, kjer je treba, brez da bi bil presukan na vse vetre, tudi na škodo svojega bližnjega. Praktični ljudje so povsod velika sreča. Pa tukaj moramo vprašati, je li tak značaj dostojen idealizacije v onem pomenu, v kterem ga nam romanist vidno hoče predstaviti, da bi k njemu ruski narod smel težiti? Meni se zdi, da ne.

Mogel bi priversti še drugih, ne menj važnih primerov; pa dovolj je teh! Turgenjeva „Nov“ po svoji ideji predstavlja dosti anahroničnega (nečasnega), in tudi precej lažnjivega. Ona nam ne slika kakovo veliko mogočno čuvstvo ali idejo, ktera bi bila vidna v ruskem narodnem gibanju novejših let, ona nam temveč predava javljenje zavsem efemernega svojstva, kterege se v sedanjem veku narodnega življenja le slabi sledi nahajajo, kot ostanki komaj prežitega časa. Te prikazni skoro niso vredne, da je na nje tratil svoje moči takov talent, kakoršen je Turgenjev. —

Pa kje tiči vzrok vsemu, kar smo do zdaj povedali o ideji „Novi“? Ruska kritika odgovarja na to kratko, i kolikor sam morem soditi, resnično: Turgenjev ne pozna več svoje domovine! Uže celih 15 let ne živi v Rusiji. Le tedaj pa tedaj obiskuje svoje znance, živeče v stolicah i družih velikih mestih. Zato je narodno življenje v svojih novejših nüansah, ktere so ravno tak velike, kakor one velike reforme same, znano Turgenjevu samo

instinktivno, ne po lastnih opazovanjih. Če se to zdi komu nekoliko čudno, pokaže mu se še čudneje, pa i žalostneje sledeče: Novejši literaturni deserti Turgenjeva, kakor „Dovoljno“, „Stepnój korólj Lir“ itd. kažejo očitno tendencioznost, ktera se ne spodobi sploh nikomur, najmenj pa literaturnim carjem, kakoršen je Turgenjev, seveda v svojem obziru. Res, žurnalistika je silna oblast; po malem pokori i one, ki so na njo še nedavno gledali kot na kakovo rokodelstvo „minorum gentium.“

Ali drugače se kaže ta roman inostrancem, pisano gledečim na pospah Rusije, i ravno zato trdovratno zapirajočim se od vsakih resnih i resničnih poznanih nje. Jaz sem ga sam nekaj časa čital z velikim veseljem. Zakaj? Ker sem v njem našel mnogo one tvarine, ktera se v inostrani literaturi i žurnalistiki tak vredno prodava onim, ki jo kupujejo na račun ruskega naroda z neko hazard-igro: ali iz vrednosti, ali iz lenobe, potruditi se k istočniku, zajemat iz njega istinite vesti o narodu, ki nosi vsa blaga i kulturna svojstva, ktera bo ne gledé na zapreke zapadno-evropejske laži-omike vtelesil. Ko sem pa začel Turgenjeva primerjati novejši obliki narodnega življenja, narodnih teženj, ko sem začel primerjati njegove izdelke umotvorom drugih novejših pisateljev naših, ki se smejo po pravici imenovati pisatelji ruskega naroda novejše periode: premenilo se je moje veselje v globoko žalost in nekoliko celo v gnev. Ta duševna skrb obšla me nij zato, ker „Nov“ nij dostojna sestrica svojih bratov „Otcí i dèti“, „Nakanunè“, ampak zato, ker je osoda zahotela, da je eden iz najboljših ruskih pisateljev odkril vir, iz

kterega bodo naši zamejni „prijatelji“ zajemali svoje znanje s tem večim veseljem, in s tem večo drznostjo, da bi zakidali enkrat za vselej „severnega barbara“, imenujoč ta vir lastno rusko dete. Ne vem, je li Turgenjev zavedno storil to, ali nezavedno; pa to vem, da bo „Nov“ skoro prestavljena na vse zapadne neslovanske jezike*). Predočite si radost, s ktero se bo srečal kak sodelavec „Journala des Débats“ s Kollomêjcovim, pijočim na zdravje „knuta“, če ravno takega zastarelega birokrata-aristokrata ne najdete v vsej sedanji Rusiji, in ko bi ga pri belem solncu ali z lučjo iskali! Kak bo objel „Gartenlaubovec“ fraze Paklinove! Meni se zdi, da vidim plesnjeve zobe enakih literatorov sarkastično se smeječih naivnosti ruskega romanista, ktero pa si zapišejo z nekolikoimi podčrtami v svoj dnevnik kot golo istino!

Oblika „Novi“, posebno kar se tiče jezika, je podobna prejšnjim umotvorom Turgenjevovim, stoječim po svoji umetni tehniki tak visoko. Pa tudi samo podobna, iz česar sledi, da bojazen naših slovstvenih krogov nij bila zavsem neopravičena, da bi namreč tvorna sila bogatega romanista ne bila uže nekoliko upála. „Nov“ je največi, nerazdelni plod Turgenjeve muze po svojem objemu, pa ona nij največa po onih poetičnih sličicah, ktere so v prejšnjih letih tak bogato tekle iz neizmerne njegove fantazije. Najlepše je poglavlje 19., posvečeno Fomuški i Fimuški, zakonskemu paru iz minulih let 18. veka, kakor pravi romanist sam. Summa summarum r. kritike pa je: Roman Turgenjeva ukljubu vseh pomanjkljivostij in vseh never-

*) v nemški je uže.

jetnostij in (morebiti) krivičnostij občnega njegovega osnova in izvedenja vendar biva poln takih izvrstnih umetnih nagibov, takih finih in nežnih opa-

zek o sovremenem r. družtvenem življenju, da on brez dvoma predstavlja jako impozantno in visoko javljenje v našej belletristiki. F. M. Štifter.

Kmečka vojska na Ogrskem l. 1514.

(Dalje.)

Strašen je bil prvi naval.

Zápolya je imel mnogo zmožnosti. On je velel topništvu v križarsko vojsko streljati, in potem vsemu konjištvu na njo planiti; pa Dóževi stoje trdno kakor zid in jih prebijejo ob navalu. Solnce strašno pripeka. Smodnikov dim in gost prah zakrivata očem bojišče, da se ne more nikamor videti. Dóža je povsod in opominja k hrabrosti.

Zápolya reče pešcem se naprej v sredino pomikati, ali križarje jih brez truda odbijejo.

Zdaj zapove vojvoda Sikuljcem in graničarjem, ki so bili že v vojskah osiveli, in bolj oroženim konjikom, sovražnika tudi na obeh straneh prijeti, kar se je lahko zgodilo, ker je njihova vrsta dalje segala.

Na to še le začno Dóževi vojaki srce izgubivati; poslednjič začno nekteri bežati in zdaj preleti vse strah kakor strela in vsi zbeže v divjem begu. Dóža jezdi pred ubežance, pa le malo jih ustavi. Zdaj plane nad sovražnika in si hoče pot skoz njega napraviti, ker je čem dalje bolj zajet. Na njegovej strani se bojuje brat Gregor kakor raskačen oroslan. Pater Lovre pa je zbežal. — Nesrečna brata! Vajina osoda se bo kmalu izpolnila.

Sovražniki vedno od vseh strani vkup silijo. Dóževa hrabra roka strahovito seka in divja; z enim mahom

dva konjika umori. Zdaj drug vojak orjaške velikosti nad njega plane. Dóža tako močno na sovražnikov oklep vdari, da se mu dober meč zlomi. In zdaj je vse izgubljeno, kar bi mu zmago dati in življenje rešiti utegnilo.

Hitro in s tem častivrednejšo smrt storiti, je bil zdaj njegov edini namen, njegovo zadnje upanje. Le to ga je v srce bolelo, da je njegov brat Gregor z njim vred v nesrečo prišel.

Zadnje upanje, celo upanje na hitro smrt ga je zapustilo; i to upanje je splavalo po vodi. — Dóža je pa še živel. Sicer se je obupno vrgel tja, kder je sovražnik najhuje razsajal; divji bojni krik in zmagalno vrskanje Zápolyancev je brata obdajalo; ali kdo hoče neoboroženca umoriti? Nikdo noče biti morilec. Na Dóževi strani se zvesto bojuje njegov brat, da bi sebe in njega skoz trume spravil.

Dóža razsaja kakor divja zver in meče sovražnike z mečevim ostankom raz konjev. Na zadnje sta vendar njegovo divjanje in nadčloveška hrabrost zastonj. Med sovražniki se prikaže Peter Petrovič, ki je bil z Zápolyem v rodu. Ta izvrsten in gibčen Hrvat mu udari mečev roč iz roke, da zdaj popolnoma neoborožen na konji sedi.

Med tem, ko se Gregor z novimi sovražniki bojuje, vrže Petrovič Jurja Dóžo raz konja. Tudi Gregorja, ki se

še sam bojuje, sovražniki obdajo in vjamejo.

Dóža leži na zemlji. Bil je silen mož in velike postave ter se je grozovitno branil z rokama in nogama tistih, ki so ga hoteli vezati. S pestjo jih vdarja v lica, da jim kri teče; na tla jih k sebi poteguje in se sam vzdiguje. Vendar je vse zastoj! — Prevelika množica Dóžo na rokah in nogah zveže in pred vojvodo pelje. Enako se tudi zgodi z bratom Gregorjem.

Zápolya je obdan od mogočnih Erdeljcev. Med njimi sta najimenitnejša škof Várdaj in v pravoznanstvu zvedeni Verböci.

Zdaj pripeljejo zvezana, ranjena, s krvjo in prahom pokrita brata Doži pred njega.

Zápolyi se temno lice radosti razvedri, kajti na celem svetu nê v tem času ničesar tako zelo želel, kakor oba Dóži, katerih ime je po celi deželi slovelo, vjeta v svojo oblast dobiti. Da se mu je ta najgorkejša želja izpolnila, je bil še v poznih časih Petroviču hvaležen.

Težki lanci na rokah in nogah obeh Dóž so vojvodi Zápolyi ogrski prestol zagotavljali. Njegov obraz je kazal čudovitno zmes sreče in nesreče, veselja in žalosti, malomarnosti in raspaljenosti. Premišljeval je, kako bi naj vjetnika, kako Jurja Dóžo do smrti mučil.

Juri Dóža stoji pred vojvodo, pa ga komaj pogleda. Na njegovem obrazu nê brati strahu, temveč temna resnoba in možka stanovitnost. Na zadnje pogleda Dóža vojvodo Zápolyo in reče s krepkim glasom, ki pa je čem dalje bolj glas prosečega podoben postal: „Ne prosim te, nepremagljivi vojvoda, nikake prizanesljivosti za se,

ravnaj z menoj po pravici, po svojej volji; le eno od tebe vroče želim, le edino to te prosim, da z mojim bratom Gregorjem milostljiveje, pravičnejše ravnaj; kajti on je le nerad — ves svet bo to pričal — v mojem taboru ostal, jaz sem ga prisilil, da je ostal in se bojeval.“

Zápolya odgovori kratko, da bode po zaslusku z njima ravnal in ju ukaže v mesto Temišvar v ječo peljati.

Dóževih tovaršev je na tisoče poginilo na bojnem polji in na tisoče jih je na begu v Tamiši in Begi se potopilo. Tudi veliko število žen in otrok je bilo bežaje pred divljanjem gospode k svojim možem in očetom v Dóžev tabor prišlo in vsi so bili zdaj pomorjeni.

Dasiravno je Zápolya le malo Batorija v bitvi podpiral, je vendar ta obljubil vojvodi večno hvaležen in od zdaj njegov zaveznik biti. Tudi sta se zavezala, da nobeden od krone nikake više časti ne prevzame, da bi drugi o tem ne znal in da bota skupno ravnala v rečeh, ki so državi ali njima na korist.

Z Dóžema je še štirideset križarjev bilo vjetih in tudi te so pred Zápolyo peljali, in tudi te v temišvarsko ječo zaprejo. Oba vojskovodji dobita poštene ječe, druge pa puste, da glad trpe. Štirinajst dni sta zaprta bila, štirinajst dni ju je negotovost mučila. Štirinajst dni se je po maščevanji hrepeneči vojvoda sam s seboj in z drugimi posvetoval, kako bi naj vjetega križarskega vojvodo do smrti mučil. Da umreti mora, je tudi Dóža sam znal, vendar za svojega blagega brata se je predrznil milosti upati. Svoje življenje izgubiti, se mu je zdelo do brota: „Naj mi zmislijo smrt, kakoršno hočejo, jaz vsako zaničujem. Svojega

namena nêsem dosegel; ÷lovek mora osodi pokoren biti; ali trinogov sem pomoril in takih grešnikov, ki so na Boga pozabili, ponižal. In dokler bode zvezd na nebu, rožic na zemlji

in valov v morji, bode se moje ime imenovalo in vedno v novih spisih slavilo.“

A. R. Stanovski.

(Dalje pride.)

Premiãnica Venera.

Venera kroži v eliptiãnem poti krog solnea in ona je med vsemi zvezdami najlepša in jo lahko zapazimo po njenem lesku, velikosti in blizosti pri solncu. Razun solnea in meseca je Venera edina med zvezdami tako jasna, da za telom, ki ga razsvetljuje, razgovetno (razloãljivo) senco vzrokuje. Ker se Venera vselej po solnãnem zahodu in pred izhodom vidi, zato jo imenujejo veãernico in zgodnjo danico. Za ÷as zunanjega shoda*) se namreã Venera z zemlje ne vidi, ker se v solãnih trakih gubi. No ona se od solnea urno oddaljuje in sicer proti izhodu, tako da po solncu zahaja in se tedaj zveãer na nebu vidi; zato jo „veãernico“ imenujemo.

Premiãnico Venero vidimo z zemlje po nje stanju proti solncu in zemlji v razliãnih podobah; ona se ravno tako spreminjava kakor mesec in Merkur. Galilei je leta 1610. prvi te spremembe opazil. Ako se namreã Venera za ÷as zunanjega shoda daljnogledom opazuje, prepriãamo se, da njena plošãa nij vsa razsvitljena in da se ravno tako spreminjava kakor mesec od šãipa do zadnjega kraja. Ko najveão istoãno oddaljenost od

solnea doseže, je ravno polovica njene plošãe razsvetljena. Ondaj se približava premiãnica spet solncu, med tem ko se nje svitloba na iztoku zmanjšava. Pred znotranjim shodom vidimo daljnogledom premiãnico le samo kakor ozek srp, potem za kratki ÷as v solãnih trakih izgine ali se skoro potem spet na zapadnem nebu pokaže; ker pred solncem izhaja zato je „zgodnja danica“ ali prosto „danica“.

Premiãnica Venera otoãi se v 224 dneh, 16 ur. 49 m. in 8 sek. enkrat okoli solnea, in ker se njena draga ne razlikuje mnogo od kroga, se ona ne oddalji mnogo nad 14·9 milijonov milj od solnea, ali našej zemlji približa se do 5 milijonov milj in oddalji od nje 35 milijonov milj. Ravno zato, ker se premiãnica Venera v tako razliãnih daljavah od zemlje nahaja, je njena svitloba tudi razliãna. V najveãej svitlobi prikaže nam se 45 do 38 dni po znotranjem shodu, in vsakega 8 leta deseže tako sijajnost, da se po dne prostim okom vidi. Premer premiãnice, kakor se je merjenjem našel, ima 1648 milj, gostota njene tvarine pa je skoro sevsema onej naše zemlje enaka.

Venera nij splošãena in na njej se malokedaj pege zapazujejo. Dominik Cassini je leta 1667. dne 28. aprila prve pege na nje površini opazil, in je iz omenjenih peg spoznal, da se Venera krog svoje osi vrti, in to v 29 urah in 15 minutah, kakor je sin Jakob Cassini proraãunil.

*) Kadar stoje solnce, Venera in zemlja v enej ÷rti in sicer v ravno imenovanej vrsti, tako, da Venera stoji med zemljo in solncem, imenujemo to stanje znotranji shod; kadar pa je solnce med zemljo in Venero, tedaj se to stanje imenuje zunanji shod.

glasoviti zvezdar Herschel je tudi leta 1780. med 19. junijem in 3. julijem temne pege na Veneri opazil, ali on je trdil, da te pege niso na njenej površini, ampak našim oblakom podobne prikazni v njenem ozračju.

Od leta 1840 do 1842 je de Vico premičnico Venere opazoval in je tudi temne pege na njej opazil. Ravno tako opazili so leta 1868 tudi Browning, Wirth in Huggins, ne samo temne pege, ampak tudi jasne ali tako imenovane lise, in Vogel, ki je v Bothkamp-u od leta 1871—1873 premičnico opazoval, piše, da se na površini njenej različno jasni deli nahajajo in da je več temnih in jasnih peg, ki po malem svoje mesto in podobo spreminjajo.

Marljivi opazovalec Venere, Schröter, je našel, da premičnica, ko ima mesečno podobo srpa, ta njeni srp nij pravilen, in je trdil, da to nepravilnost gore vzrokujejo, ki se na njenej površini nahajajo. Iz spremembe srpa proračunil je Schröter čas, v katerem se premičnica enkrat okoli svoje osi obrne in je s Cassini-jem enak broj našel.

Ker so one pege meglenaste podobe in ker je za čas, ko se nam Venere, kakor srp kaže, svitloba njena kakor je to Schröter prvi opazil, proti razsvetljenej meji vse slabejša, verjetno je, da je premičnica obdana z gostim ozračjem.

Vogel piše, da je on na nerazsvetljenem delu premičnice prikazke svitlobe opazil, ali samo v daljavi kakih 30° od razsvetljene meje. Mogoče je, pravi Vogel, da so to prikazki velikega mraka, kar nam spet potrjuje, da je Venere obdana z visokim in go-

stim ozračjem. Uže Schröter je leta 1790 opazil, da svitloba prek severnega in južnega rta (špice) Venere srpa sega, in je trdil, da ta prikazen lom in odboj solnčne svitlobe v ozračju premičnice vzrokuje. Tudi Herschel je slabo svitlono na robu Venere njenemu ozračju pripisoval in Secchi je leta 1857 opazil in tudi meril lok mraka (Dämmerungsbogen).

Na nerazsvetljenem delu premičnice opazilo se je svetlikanje, in sicer je mnogo zvezdarjev to prikazen videlo. Herschel je trdil, da se to svetlikanje stvarja ali na površini Venere ali v njenem ozračju, ali verjetneje je, da to svetlikanje vzrokuje ona svitloba, ki od katerega drugega nebeškega telesa na premičnico pada in se na njej odbija. Od katerega nebeškega telesa pa ta svitloba na nerazsvetljeni del premičnice pada, se doslej še nij določiti dalo. Arago je menil, da omenjeno svetlikanje premičnica Merkurij vzrokuje, ali ona nima na svojej dragi nikoli take lege proti veneri, da bi njo tako razsvetljevali mogla. Drugi so spet menili, da svitloba naše zemlje na premičnico pada, in se na nje površini odbija in tedaj omenjeno svetlikanje provzrokuje, ali ta svitloba nij tako močna, da bi temni del Venere razsvetliti mogla. Mnenje, da omenjeno svetlikanje mesec vzrokuje, ki kroža ravno tako, kakor neki zvezdarji trdijo, krog Venere, kakor krog naše zemlje, se tudi doslej nij določiti moglo, ker v novejših časih se ta mesec premičnice nij opazil. Vendar zaslučuje to mnenje največ verjetnosti. Schorr je delj časa premičnico opazoval in je posledke svojega preiskovanja pred nekterimi tedni izdal v Braunschweig-u pod naslovom „der Venusmond von Dr. F. Schorr

1875“. On trdi, da krog premičnice Venere v resnici mesec kroža, in je celo njegovo drago proračunil. To svoje mnenje osnoval je Schorr na sledeče prikazni:

- 1) na opazovanje premičnice,
- 2) na mnenje, da pege, ki se na površini njenej opazujejo, postanejo po prehodih omenjenega meseca,
- 3) na svetlikanje nerazsvetljenega dela premičnice.

Smešno pa se trdi, da bi to svetlikanje električne prikazni ali kemijski procesi provzrokovali.

Pôtem spektralne analize našlo se je, da se v svitlobi Venere iste temne črte nahajajo kakor v solnčnej, in da se šara (spectrum) njena od solnčne v tem razlikuje, da se nekatere njene črte mnogo jasneje prikazujejo, kakor na primer črta natrijeva in magnezijeva. Secchi je svojim naj-novejšim opazovanjem našel mnogo temnih črt, katere, kakor on trdi, vodena para in ozračje premičnice vzrokuje, in meni, da ima ozračje Venere mnogo podobnosti z našo zemljo.

Venera prehaja tudi sonce, in sicer se je to zgodilo poslednjikrat leta 1874. dne 8. decembra. Ti pre-

hodi dogajajo se samo prve dneve meseca junija in decembra, ker takrat pride premičnica s solncem v znotranji shod in se pravilno v določenem času ponavljajo. Leta 1639. 4. decembra opazovala sta Angleza H o r r o x in Crabtree prvikrat tak prehod premičnice. Kakor se je računom našlo, ponavljajo se ti prehodi v pravilnih dobah in sicer v enej velikej in štirih malih dobah. Velika doba obsega 243 let, male pa po $105\frac{1}{2}$, 8, $121\frac{1}{2}$ in spet 8 let. Prehodi premičnice so za zvezdoslovje znameniti, ker se ž njimi daljava solnea od zemlje določuje, in ta daljava je ravno temelj merjenju svetskega prostora.

Prihodnji prehodi bodo se godili:

leta 1882 dne	6. decembra
„ 2004 „	7. junija
„ 2012 „	5. „
„ 2117 „	10. decembra
„ 2125 „	8. „
„ 2247 „	11. junija
„ 2255 „	8. „
„ 2360 „	12. decembra
„ 2268 „	10. decembra.

Taki prehodi se v novejših časih jako skrbno in na čem več krajih zemlje opazujejo. Dr. Križan.

Razgovori.

IV.

Nit naših razgovorov je uže toliko časa pretrgana, da jej jedva več koncev moremo najti.*)

Ako pa smo dolgo molčali, zavoljo tega nismo tudi dolgo bili brez mislij. Človeku sploh, Slovencu pa posebej, je dandanes dosti misliti.

*) gl. zadnji „Razgov.“ v št. 6. „Zore“.
Ur.

Baš zanimiv ne, tem bolj potreben bil bi proračun, koliko del slovenska literatura vsako leto poprek proizvaja. Ondaj bi se videla nje razméra proti literaturam drugih bližnjih narodov, in iz tega bi se dal primeroma prevedeti upliv, kateri ima naša literatura posredstvom našega naroda na splošno evropsko kulturo.

Opazovanja nemške književnosti nam podajajo kot poprečno letno šte-

vilo izdajanih raznih děl lepi broj jed najst do dvanajst tisoč. Francoska literatura svojih děl šteje na leto nekoliko više od nemške. Angleška literatura, barem v Evropi, stoji pod nemško, ali prezreti se ne smé, da je Amerika kakor v drugih ozirih tako tudi v literaturnem jako plodovita, in bi se torej smelo trditi, da angleških tiskanih děl vsako leto menda toliko svitlobo dneva zagleda, kolikor na Francoskem in Nemškem vkupej. Ne prezrimo našega magjarskega sosedu, kateri — ne vem ali iz svojega, ali iz tujega vrta — med devetsto do tisoč književnih děl na leto izdaja, število tedaj, katero razmeri magjarskega naroda proti nemškemu še precej odgovorja. —

In naša literatura? koliko ona utegne na leto raznih del izdajati? — Menda okoli dvesto.

Ali pa to število nij menda premajhno, ali pa menda nasprotno, namreč preveliko? — To vprašanje, kakor bi se komu čudno zdelo, takó ono nij nevredno, da se v resen ozir vzame. Moje mnenje je: sedanji svet vse preveč piše, pa premalo misli. Dajmo našemu narodu na leto svojih ednajst tisoč raznih del, potem pa glejmo, kdo jih bo čital, kdo premišljeval, kdo naročal, in kdo tudi — plačeval?

Nij davno tega, in kdor nij pisaril, nij bil rodoljub, kdor nij pesmaril, nij bil prijatelj književnosti. Časi so se v enem oziru na bolje obrnili: imamo več pisarjev nego pisateljev, in prišlo je do tega zdravega mnenja, da pravi rodoljub nij več oni, ki upije: pišimo, ampak oni, ki za narod kaj

dela in ako piše, kaj koristnega, kaj veljavnega piše. Z eno besedo, naš svet se je ohladil, kar pa ima svoje dobre pa tudi svoje slabe nasledke.

Namen pisanja je, da se pisano čita in v praktično življenje prevaja. Jedino potem se da soditi, ali je literatura dovoljna ali ne. S tega stajališča sodeč vidi se, ko da sedanja naša književnost zadostuje, da! da utegne je preveč biti. V razvitju našega javnega in družtvenega življenja, kakor tudi v knjigarstvu nikakor nij zapaziti, da bi med Slovenci potrebnost več literature vladala. Vprašajte izdajatelje knjig in časopisov! Brez dvoma sme se trditi, da ima sedanje književnosti naš narod dovolj in da bi več težkó poživati mogel.

Neprimerno veliki broj časopisov je poplavici podoben, ktera zemljišču menj hasnuje, nego škoduje. Samo rahli dežek zemlji kaj koristi; kolikor vode zemlja v sé popije, toliko jej pride na dobro; ostala je odveč. Tako je z našimi knjigami in novinami! Ta stvar je s kulturnega kakor tudi ekonómičnega ozira vsega premisleka vredna.

Ali pa menda nij kolikost, nego kakovost naše sedanje književnosti kriva, da ona takó slab sad obraja? To pa bi bil predmet, kateri bi bil posebnega razgovora vreden.

Današnjega bodi dovolj! Do tega prepričanja bi menda marsikdo po njem lahko prišel: da razmerna k velikosti našega naroda bi najbrž utegnila biti naša književnost, da pa je dvomno, ali je ona njemu tudi primerna.

J. Pajk.

Listnica. g. N. na R. Kakó stoji stvar? Ali ste uže izvršili? Pozdrav!

Izdajatelj in odg. urednik: Martin Jelovšek.

J. M. Pajk-ova tiskarna v Mariboru.